

CÂTEVA DATE REFERITOARE LA RELAȚIA BABADAG III - BASARABI

Gabriel Jugănaru

Problema relației Babadag III - Basarabi în sud-estul României nu este de dată recentă. Ea a fost deschisă încă din 1964 când Sebastian Morintz menționa descoperirea unor fragmente ceramice Basarabi în stratul aparținând fazei Babadag III din așezarea eponimă (MORINTZ 1964, p. 117).

De atunci, o serie de specialiști, pe baza unor materiale mai mult sau mai puțin edificatoare, au încercat să contureze această relație (PIPPIDI, BERCIU 1965, pp. 87 - 88; VULPE 1965, p. 132, harta 11; HANSEL 1976, vol II, harta 6).

Recentele descoperiri din sudul Moldovei (BRUDIU 1991, pp. 221 - 239) și din nordul Dobrogei (V.H. BAUMANN 1995; G. SIMION 1992), ne-au determinat să reluăm această discuție, încercând să aducem noi precizări.

Cultura Babadag va evolua pe parcursul a trei faze (între secolul XI și prima jumătate a secolului VII î.Chr), pe un teritoriu ce a cuprins Dobrogea, estul Munteniei și sudul Moldovei (MORINTZ 1964, pp. 116 - 117; id. 1982, pp. 62 - 64; id. 1987, p. 65 - 66). Dacă pentru primele două faze (secolele XI - IX î.Chr) descoperirile sunt mai numeroase (harta nr. 1), pentru faza a treia acestea se reduc simțitor mai ales în afara Dobrogei (harta nr. 2).

Având ca arie de geneză nord-estul Iugoslaviei, sud-vestul României și nord-vestul Bulgariei, cultura Basarabi se va răspândi în decursul secolului VIII î.Chr. în sudul și centrul Transilvaniei, în Câmpia Romană, în sudul Moldovei, ajungând până la Nistrul mijlociu (VULPE 1965, p. 124; id. 1970, pp. 122 - 124; id. 1986, fig. 19; DUMITRESCU 1968, pp. 235 - 245; MORINTZ 1982; GUMĂ 1993, pp. 208 - 235).

Pe la sfârșitul secolului VIII î.Chr. asistăm la o sensibilă retragere a ariei culturii Babadag din fața noilor veniți, purtătorii culturii Basarabi. Astfel, în estul Munteniei și sudul Moldovei, zone aparținând anterior exclusiv culturii Babadag, încep să apară așezări Basarabi. Această invazie s-a produs pe două căi: fie prin ocuparea unor așezări Babadag - ca în cazul celor de la Ijdileni-Frumușița și Piscu-Cimitirul Vechi din jud. Galați (BRUDIU 1991), fie prin întemeierea unor așezări în teritorii nelocuite, dar aflate, probabil, în sfera de influență a purtătorilor culturii Babadag - cazul celor de la Sutești și Muchia din jud. Brăila (HARTUCHE 1980, p. 302, harta 4) și a celor de la Poiana (VULPE 1951, p. 183, fig. 10 - 12; DRAGOMIR 1983, p. 81 fig. 1), Lunca, Țigănești (DRAGOMIR 1983) și Suceveni (DRAGOMIR 1971, p. 144) din jud. Galați (harta nr. 3).

Puternica penetrație dinspre vest a culturii Basarabi s-a oprit totuși la Dunăre, aceasta fiind în ultimă instanță granița propriu-zisă dintre cele două culturi.

Ipoteza existenței unor așezări Basarabi în Dobrogea s-a dovedit a fi neîntemeiată. Până în prezent nu au fost depistate în această regiune așezări de tip Basarabi ci numai fragmente ceramice izolate aparținând acestei culturi. Asemenea

descoperiri au fost făcute la Rasova-Malul Roșu (IRIMIA 1974, pp. 103 - 124; id. 1988, pp. 150 - 151), Satu Nou (IRIMIA, CONOVICI, 1993, pp. 78, 83), Hîrșova (PIPPIDI, BERCIU 1965; BERCIU 1966, p. 238), Murighiol, Enisala, Histria (VULPE 1965; id. 1986) și Babadag (MORINTZ 1964).

La descoperirile menționate mai sus se adaugă un alt lot, relativ recent, constituit din materialele Basarabi apărute în două așezări de tip Babadag din nordul Dobrogei, situate în apropierea cursului Dunării.

În punctul "Dealul Tichilești" a fost cercetată o așezare fortificată, locuită în toate cele trei faze ale culturii Babadag (SIMION 1992). În unele complexe, ce aparțineau fazei a treia, s-au descoperit câteva fragmente de străchini cu buza trasă spre interior, negre cu lustru metalic sau cărămizii, decorate pe exterior cu șiruri de S-uri orizontale și verticale umplute cu o pastă albă, fragmente tipice pentru ceramica culturii Basarabi (fig. II/3-4).

La circa 150 metri nord față de așezarea fortificată, în lunca Dunării, a fost cercetat un bogat sit arheologic ce conținea materiale aparținând mai multor epoci - de la Hallstattul mijlociu până la feudalismul timpuriu (BAUMANN 1995). La baza sitului se afla un strat aparținând fazei a treia a culturii Babadag.

Autorul săpăturii, V. H. Baumann, a descoperit în acest strat mai multe gropi tronconice precum și câteva bordeie. În unul din aceste bordeie, pe lângă ceramică Babadag III (fig. II/1 - 2), s-au descoperit și fragmentele a două vase bitronconice și ale unei mici cești cu o toartă supraînălțată (fig. I), tipice pentru ceramica culturii Basarabi.

Cele două vase bitronconice (fig. I/1 - 2), de dimensiuni mijlocii, au fost lucrate dintr-o pastă de factură bună, de culoare neagră cu lustru metalic la exterior. Ele au fost decorate prin incizare, excizare și canelare cu o bogată gamă de romburi, clepsidre, șiruri de S-uri mari culcate, hașuri fine dispuse orizontal sau în zig-zag, umplute cu pastă albă.

Ceașca de mici dimensiuni (fig. I/3), cu gura pâniformă, corpul bombat și toarta supraînălțată, a fost lucrată dintr-o pastă fină de culoare maronie. Pe buză, la baza gâtului și pe pântec, ceașca a fost decorată cu benzi de hașuri fine dispuse orizontal sau în zig-zag, umplute cu pastă albă.

Descoperirile din cele două așezări Babadag din nordul Dobrogei sugerează existența unor contacte stabilite cu purtătorii culturii Basarabi. Cele câteva fragmente ceramice străine de mediul local pot fi considerate importuri, ele nefiind o mărturie a prezenței propriu-zise a purtătorilor culturii Basarabi în zonă.

Din punct de vedere stratigrafic, în cele două așezări din nordul Dobrogei nu s-a constatat existența unui nivel Basarabi care să suprapună nivelul Babadag.

O astfel de situație - în care nivelurile Babadag III sunt suprapuse la un moment dat de niveluri Basarabi - a fost întâlnită în sudul Moldovei în așezările de la Ijdileni-Frumușița și Piscu-Cimitirul Vechi (BRUDIU 1991). Din aceste motive considerăm că trebuie nuanțată evoluția fazei a treia a culturii Babadag. Pe de o parte, în estul Munteniei (chiar dacă pentru această zonă până în momentul de față nu avem descoperiri Basarabi) și în sudul Moldovei aceasta va fi întreruptă brusc de invazia culturii Basarabi, iar pe de altă parte, în Dobrogea (nucleul culturii Babadag), ea își

va continua în mod firesc existența până către mijlocul secolului VII î.Chr, când se va stinge în condiții încă neelucidate.

BIBLIOGRAFIE

- BAUMANN 1995** - V.H. Baumann, *Așezări rurale antice în zona Gurilor Dunării. Contribuții arheologice la cunoașterea habitatului rural (sec. I - IV p.Chr)*, ICEM Tulcea, 1995, pp. 229 - 232.
- BERCIU 1966** - D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, Ed. Științifică, București, 1966.
- BRUDIU 1991** - M. Brudiu, *Cercetări privind Hallstattul din sud-estul Moldovei*, SCIVA 3 - 4, 1991, pp. 221 - 239.
- DRAGOMIR 1971** - I.T. Dragomir, *Așezarea neolitică fortificată din aria aspectului cultural Stoicani-Aldeni de la Suceveni*, Memoria Antiquitatis III, 1971, p.
- DRAGOMIR 1983** - I.T. Dragomir, *Mărturii hallstattiene traco-geto-dacice din regiunea de sud a Moldovei*, Istros II - III, 1983, pp. 81 - 117.
- DUMITRESCU 1968** - Vi. Dumitrescu, *La necropole tumulaire du premier age du fer de Basarabi*, Dacia N S XII, 1968, pp. 177 - 260.
- GUMĂ 1993** - M. Gumă, *Civilizația primei epoci a fierului în sud-vestul României*, Biblioteca Thracologica IV, București, 1993.
- HARTUCHE 1980** - N. Hartuche, *Preliminarii la repertoriul arheologic al jud. Brăila*, Istros I, 1980, pp. 281 - 354
- HANSEL 1976** - B. Hansel, *Beitrage zur regionalen und chronologischen Gliederung der alteren Hallstattzeit au der unteren Donau*, Bonn, 1976.
- IRIMIA 1976** - M. Irimia, *Cercetările arheologice de la Rasova-Malul Roșu. Raport preliminar. (Cu privire specială asupra Halstattului în Dobrogea)*, Pontica VII, 1976, pp. 75 - 137.
- IRIMIA 1988** - M. Irimia, *Câteva precizări pe marginea unui articol*, Thraco-Dacica IX, 1 - 2, 1988 pp. 149 - 152.
- IRIMIA, CONOVICI 1993** - M. Irimia, N. Conovici, *Descoperiri hallstattiene în zona davei getice de la Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța*, Pontica XXVI, 1993, pp. 51 - 114.
- MORINTZ 1964** - S. Morintz, *Quelques problemes concernant la periode ancienne du Hallstatt au Bas Danube a la lumiere des fouilles de Babadag*, Dacia N S, VIII, 1964, p. 101 - 118.
- MORINTZ 1982** - S. Morintz, *Săpăturile de la Babadag 1973 - 1974, 1977 - 1981*, Materiale, Vaslui, 1982, p. 58 - 64.
- MORINTZ 1987** - S. Morintz, *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiene timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica VIII, 1987, pp. 39 - 71.
- PIPPIDI, BERCIU 1965** - D.M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei*, vol. I, Ed. Academiei RPR, 1965.
- SIMION 1992** - G. Simion, *Săpăturile arheologice efectuate în așezarea hallstattiiană de la Tichilești*, Lucrare prezentată la Sesiunea anuală de rapoarte, Iași, 1992.

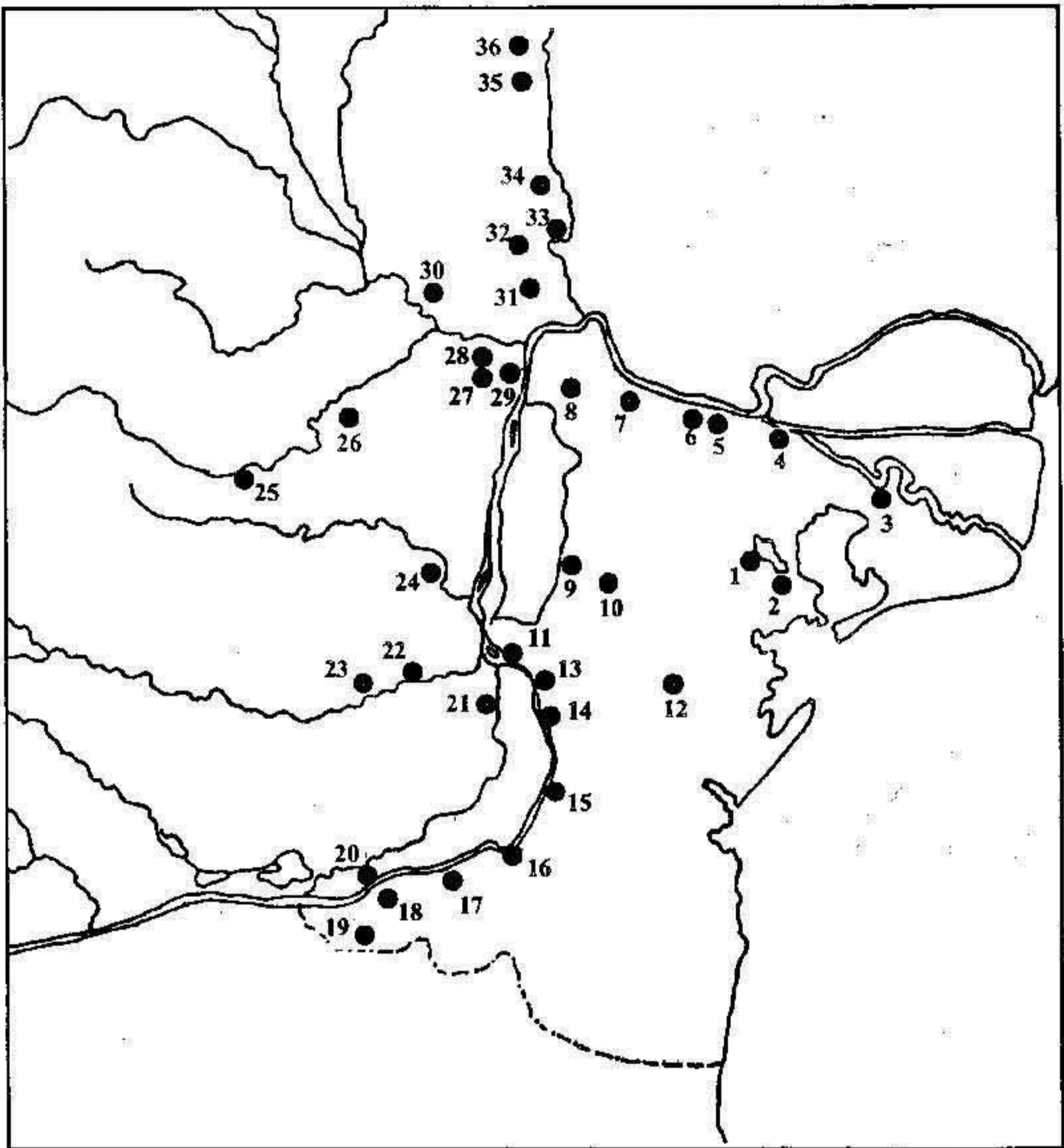
- VULPE 1965 - Al. Vulpe, *Zur Mittleren Hallstattzeit in Rumänien. (Die Basarabi Kultur)*. Dacia N S, IX, 1965, pp. 105 - 132.
- VULPE 1970 - Al. Vulpe, *Archaeologischen Forschungen und Historische betrachtungen über 7 bis 5 Jh. im Donau-Karpatenraum*, Memoria Antiquitatis II, 1970, pp. 115 - 214.
- VULPE 1986 - Al. Vulpe, *Zur Entstehung der Geto-Dakischen Zivilization. Die Basarabi-Kultur I*, Dacia N S, 30, 1986, pp. 49 - 90.
- VULPE 1951 - R. Vulpe, *Activitatea şantierului arheologic Poiana Tecuci 1950*, SCIV I, 1951, pp. 177 - 216.

Résumé

Le problème de la relation entre les cultures Babadag III et Basarabi dans le sud-est de la Roumanie n'est pas date récente. Il s'est posé dès que S. Morintz annonça en 1964 la mise au jour des fragments céramiques de type Basarabi dans l'horizon culturel appartenant à la phase Babadag III de la station éponyme.

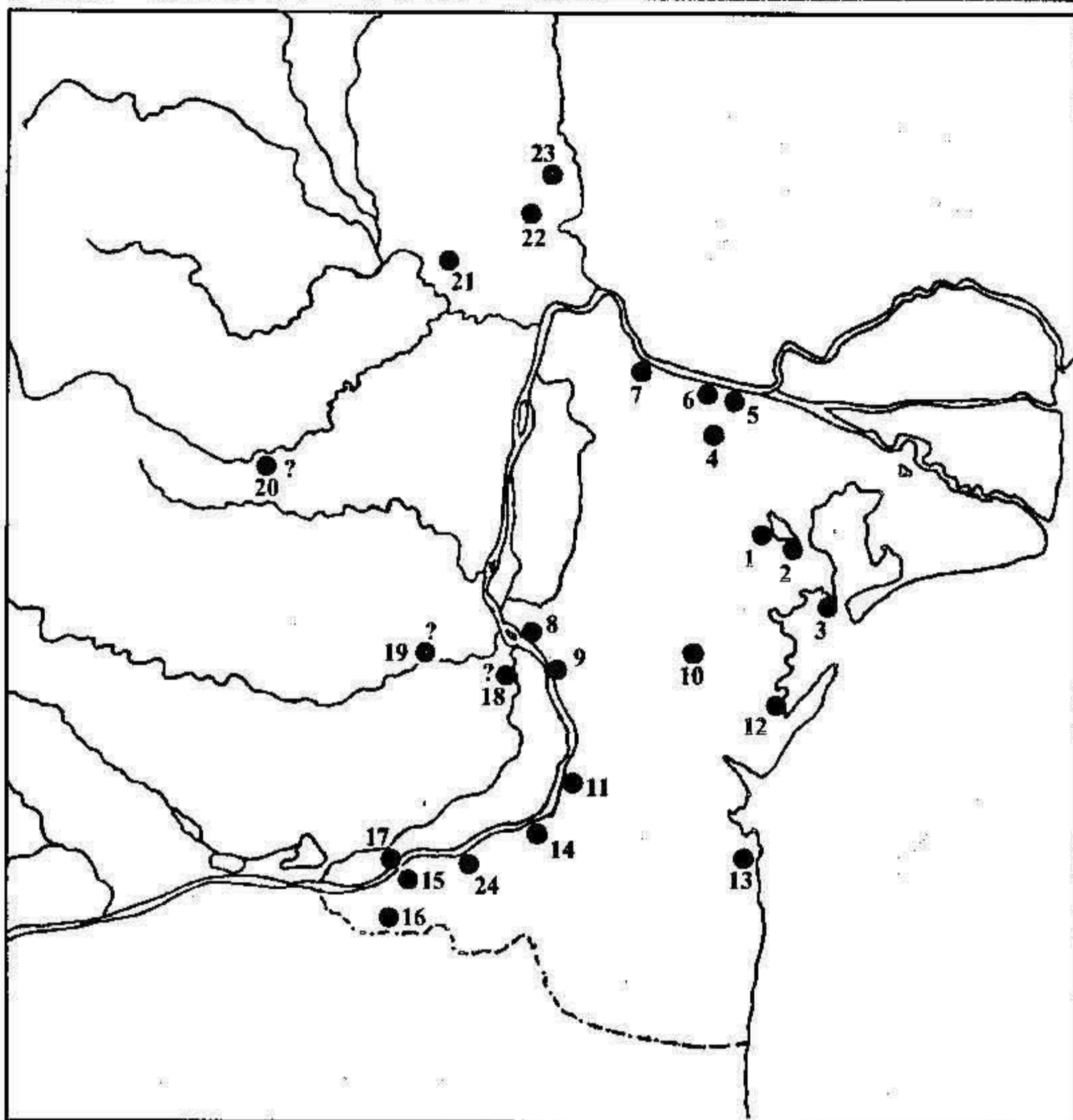
Les récentes découvertes de Moldavie méridionale (Ijdileni-Frumuşiţa et Piscu-Cimitirul Vechi) et du nord de la Dobroudja (Dealul Tichileşti şi Cotul Tichileşti) nous ont incité à reprendre le débat pour tâcher d'y apporter quelques nouvelles précisions.

La stratigraphie ne témoigne d'aucune présence Basarabi dans les deux station du nord du Dobroudja, à la différence de ce qu'a donné la Moldavie meridionale, où les stations d'Ijdileni-Frumuşiţa et Piscu-Cimitirul Vechi ont montré les horizons Babadag III superposés, à partir d'un certain moment, par des horizons Basarabi. C'est pourquoi nous estimons qu'il conviendrait de nuancer les considérations sur le développement de la culture Babadag. En ce qui concerne les zones qu'elle ocupait dans l'est de la Munténie et le sud de la Moldavie, son développement aura subi une brusque coupure, suite a l'invasion de la culture Basarabi. D'autre part, en Dobroudja (le véritable berceau de la culture Babadag), ce développement allait se poursuivre de façon normale jusque vers le milieu du VIIe siècle av. Chr., quand elle disparaître dans les circonstances encore peu élucidées.

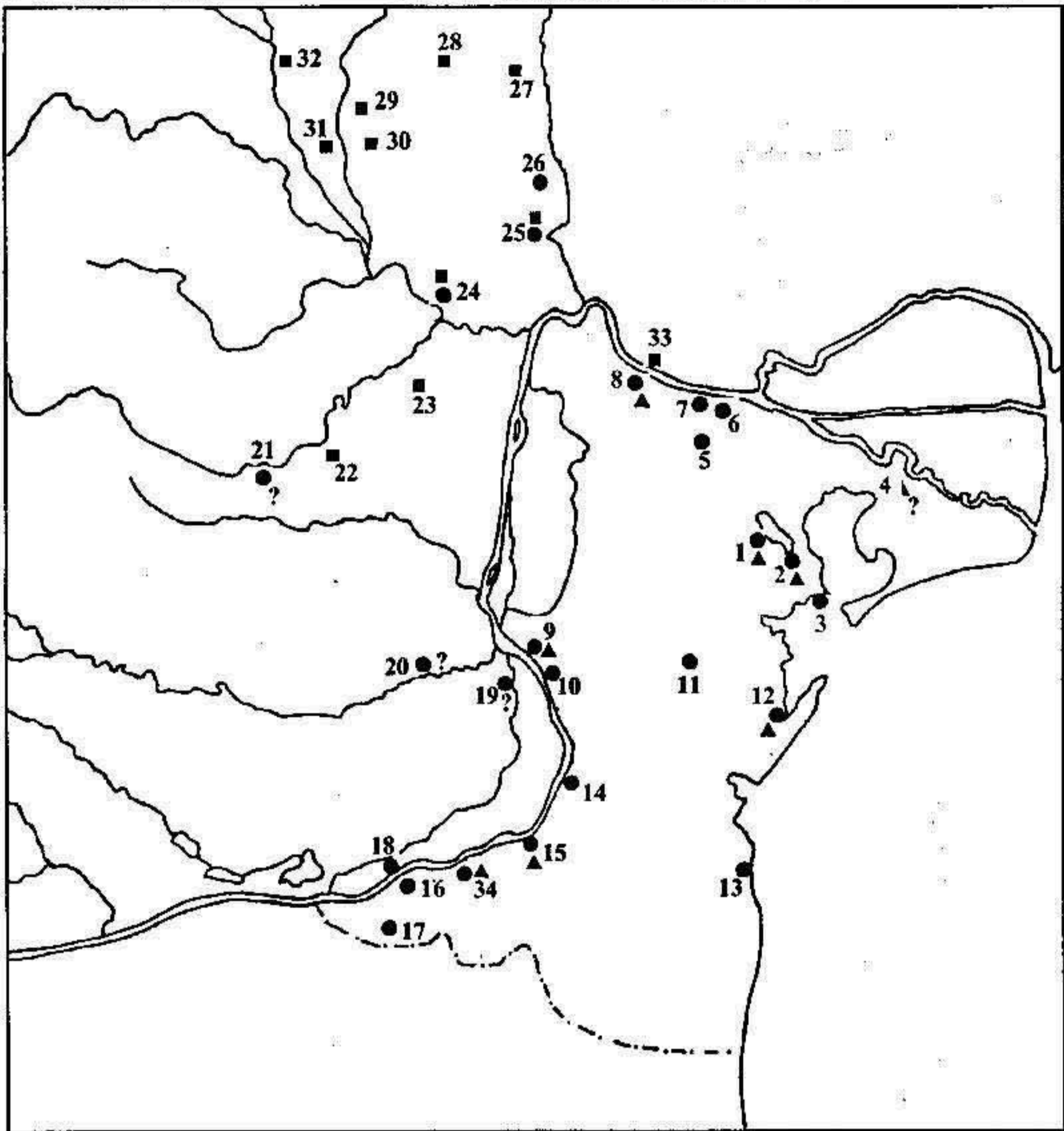
Harta nr. 1. Descoperiri Babadag I - II (*Carte no 1. Découvertes Babadag I - II*).

1. Babadag; 2. Enisala. 3. Murighiol-Ghiolul Pietrei; 4. Tulcea; 5. Telița-Amza; 6. Niculițel-Comet;
 7. Tichilești. 8. Garvân-Mlăjitul Florilor; 9. Piatra Frecăței; 10. Făgărașu Nou; 11. Hirșova;
 12. Beidaud; 13. Ghindărești; 14. Topalu; 15. Cernavodă; 16. Rasova- Malul Roșu; 17. Satu-Nou;
 18. Canlia; 19. Gîrlița; 20. Grădiștea Coslogeni; 21. Făcăieni; 22. Țândărei; 23. Bucu; 24. Spiru Haret;
 25. Bălteni; 26. Rîmnicelu; 27. Siliștea-Nazîru; 28. Siliștea-Popina; 29. Brăilița; 30. Piscu-Cimitirul
 Vechi; 31. Vînători; 32. Ijdileni-Frumușița; 33. Tămăoani; 34. Stoicani; 35. Suceveni; 36. Cavadinești.

Harta nr. 2. Descoperiri Babadag III. (*Carte no 2. Découvertes Babadag III*).

1. Babadag; 2. Enisala; 3. Argamum-Capul Dolojman; 4. Cilic Dere; 5. Telița-Amza;
 6. Niculițel-Cornet; 7. Tichilești; 8. Hîrșova; 9. Ghindărești; 10. Beidaud; 11. Cernavodă;
 12. Histria; 13. Tomis; 14. Rasova-Malul Roșu; 15. Canlia; 16. Gîrlița; 17. Grădiștea-
 Coslogeni; 18. Făcăieni; 19. Țândărei; 20. Bălteni; 21. Piscu-Cimitirul Vechi; 22. Ijdileni-
 Frumușița; 23. Stoicani; 24. Satu Nou.

Harta nr. 3. (Carte no 3). ● descoperiri (*découvertes*) Babadag III;
 ■ descoperiri (*découvertes*) Basarabi; ▲ descoperiri Basarabi în context Babadag III
 (*découvertes Basarabi en context Babadag III*).

1. Babadag; 2. Enisala; 3. Argamum-Capul Dolojman; 4. Murighiol; 5. Cilic Dere;
 6. Telița-Amza; 7. Niculițel-Cornet; 8. Tichilești; 9. Hîrșova; 10. Ghidărești; 11. Beidaud;
 12. Histria; 13. Tomis; 14. Cernavodă; 14. Rasova-Malul Roșu; 16. Canlia; 17. Gîrlița;
 18. Grădiștea-Coslogeni; 19. Făcăieni; 20. Țândărei; 21. Bălteni; 22. Șuțești; 23. Muchea;
 24. Piscu-Cimitirul Vechi; 25. Ijdileni-Frumușița; 26. Stoicani; 27. Suceveni; 28. Lunca;
 29. Țigănești; 30. Matca; 31. Drăgănești; 32. Poiana; 33. Orlovka; 34. Satu Nou.

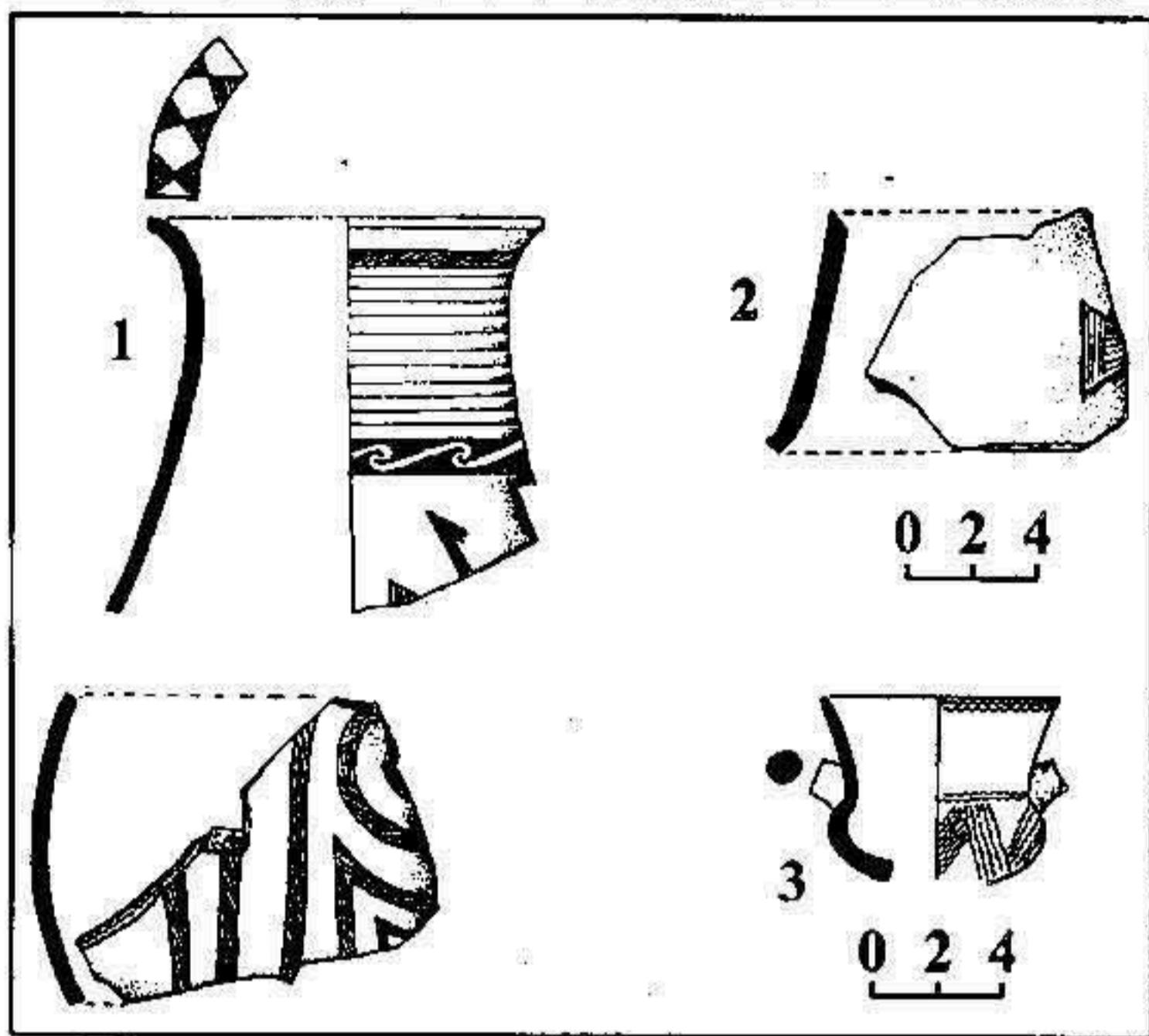

Fig. I. 1 - 3. Cotul Tichilești. Ceramică de tip Basarabi.

Fig. I. 1 - 3. Cotul Tichilești. Céramique de type Basarabi.

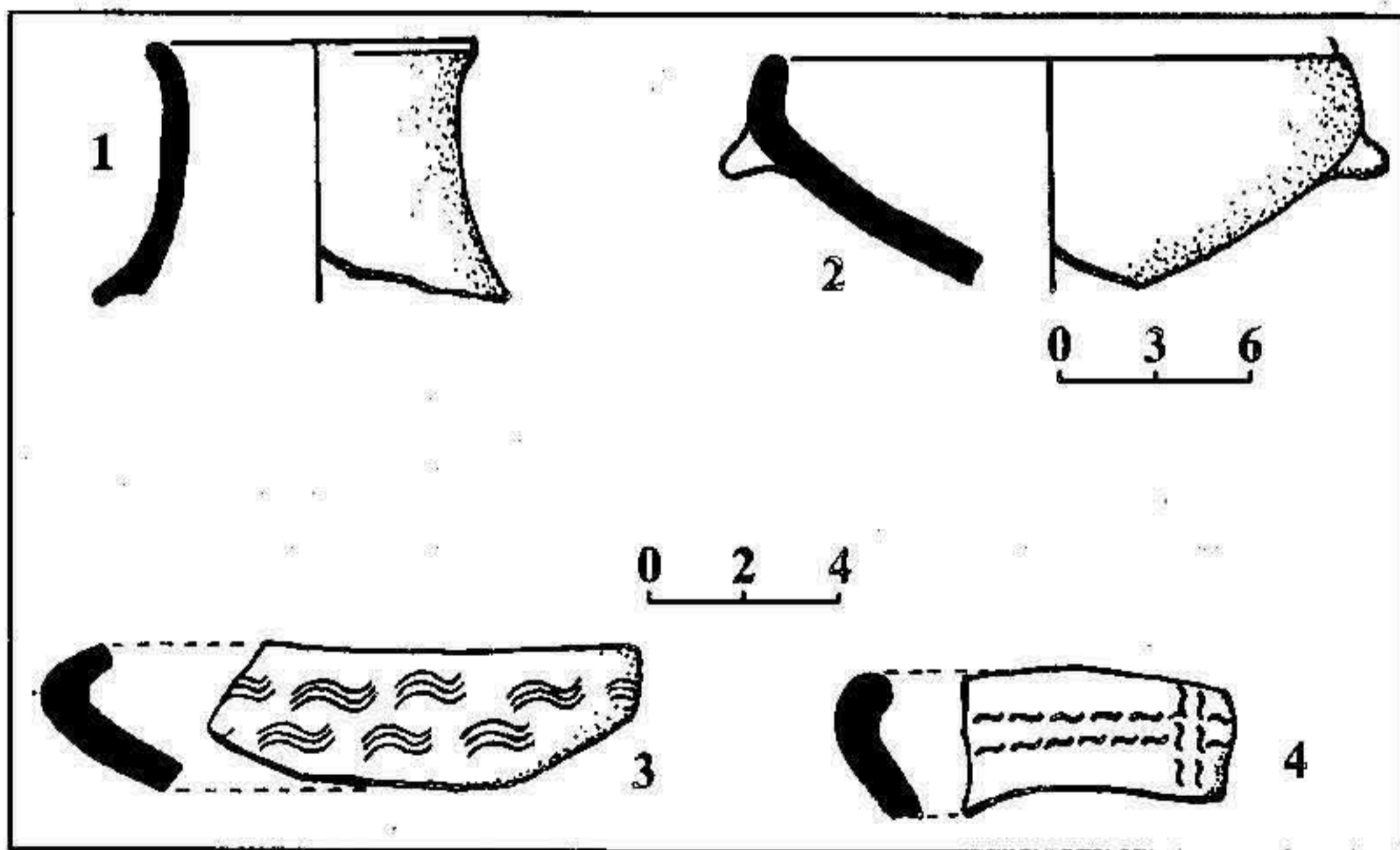

Fig. II. 1 - 2. Cotul Tichilești. Ceramică de tip Babadag III.

Fig. II. Cotul Tichilești. Céramique de type Babadag III.